

Aleksander Matejko

Badania Pracowni Socjologicznej CIOP w polskim przemyśle

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 14/2, 131-132

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

logii ale i z innych dziedzin) w oparciu o materiał, zbierany przy pomocy różnorodnych technik badań terenowych. Autor opracowania dokonał zwięzłego przeglądu podstawowych technik stosowanych we współczesnych badaniach socjologicznych oraz na ogół udanej próby ilustrowania zasad adaptacji szeregu tych technik do badań w specyficznym środowisku wojskowym.

Tadeusz Gęsek

BADANIA PRACOWNI SOCJOLOGICZNEJ CIOP W POLSKIM PRZEMYSŁE

Centralny Instytut Ochrony Pracy jest jednym z inicjatorów rozwoju badań dotyczących socjologicznej problematyki polskiego przemysłu. Już od grudnia 1956 r. istnieje w Instytucie zespół zajmujący się programowaniem oraz realizowaniem tych badań. Prace rozpoczęto od sporządzenia socjograficznej monografii jednej z dużych warszawskich fabryk przemysłu metalowego, przy czym szczególną uwagę poświęcono problematyce płynności kadr, wprowadzania do pracy nowych pracowników, pracy kobiet oraz aspiracji zawodowych młodych robotników. Na całokształt studiów złożyły się analizy danych obiektywnych o poszczególnych pracownikach (naniesionych na tzw. karty struktury) oraz wywiady i obserwacje.

Wyniki tych badań pozwalają na sformułowanie szeregu wniosków natury praktycznej. Tak np. niewątpliwie należałoby zwrócić większą uwagę na problem wdrażania do pracy i opracować rozsądny system wprowadzania nowo zatrudnionych pracowników na ich stanowiska robocze. Pierwsze zetknięcie z zakładem, przełożonymi oraz współtowarzyszami pracy ma doniosły wpływ na pobudki postępowania pracownika oraz przesądza niejednokrotnie o tym, czy włączy się on aktywnie do społeczności zakładowej. Dużo uwag nasuwa również sprawa stosunku kierownictwa przedsiębiorstwa do pracujących kobiet, których potrzeby nie zawsze są należycie uwzględniane przez kierownictwo przedsiębiorstwa, zaś możliwości zawodowe nieraz pozostają nie wykorzystane.

Wprawdzie przeprowadzone dotąd badania dotyczą tylko jednej fabryki, wypływające z nich wnioski mają jednak szersze znaczenie. Zaobserwowane tu zjawiska są niewątpliwie na tyle powszechne, że zasługują na analizę zarówno w skali indywidualnej, jak też w skali masowej. Wspomnianą monografię socjograficzną należy traktować jako wstępną próbę zarysowania problematyki, która dotąd nie była u nas przedmiotem dostatecznie wnikliwego zainteresowania naukowego.

Pod koniec 1959 roku Pracownia Socjologiczna CIOP podjęła studia o charakterze długofalowym, dotyczące socjologicznych aspektów postępu technicznego w naszych przedsiębiorstwach przemysłowych. Na rok 1960 przewidziano wykonanie badań terenowych w zakresie następujących tematów: rola społecznozawodowa racjonalizatora w społeczności zakładowej, adaptacja młodych inżynierów do miejsca ich pierwszej po studiach stałej pracy zawodowej (ze szczególnym uwzględnieniem obowiązków przypadających młodemu inżynierowi w upowszechnianiu kultury technicznej oraz inicjowaniu innowacji techniczno-organizacyjnych), specyfika socjologiczna pracy nacechowanej daleko posuniętym podziałem (ze szczególnym uwzględnieniem pracy taśmowej). W miarę swych możliwości Pracownia stopniowo przystępuje do dalszych tematów, aby w ostatecznym rezultacie uzyskać dostatecznie szerokie spojrzenie na sprawy związane z jej zasadniczym kierunkiem zainteresowań.

Ważnym narzędziem w pracach naukowo-badawczych będzie opracowywana obecnie metoda socjologicznej analizy stanowisk roboczych oraz robotników zajmujących te stanowiska. Chodzi mianowicie o sprecyzowanie szeregu kryteriów pozwalających na względnie łatwe uchwycenie momentów natury socjologicznej, występujących bezpośrednio w produkcji. Odpowiednie studia są obecnie prowadzone na terenie Warszawskich Zakładów Telewizyjnych z pomocą tzw. fotografii socjologicznej stanowiska roboczego oraz tzw. kwestionariusza osobowego. Oba te narzędzia analizy prócz użytku naukowo-badawczego mogą również przydać się bezpośrednio kierownictwu przedsiębiorstwa w jego postępowaniu z pracownikami.

Badania prowadzone przez Pracownię Socjologiczną CIOP dotyczą tych aspektów szeroko pojętej ochrony pracy, które łączą się bezpośrednio z rolą człowieka w produkcji. Np. studium sytuację młodych inżynierów w miejscu ich pierwszej po ukończeniu studiów pracy zawodowej zmierza się do ustalenia warunków środowiskowych sprzyjających wzgl. nie sprzyjających pełnemu zgraniu się nowego przybysza z kolektywem zakładowym. Badając zaś metodą socjologiczną konkretne przejawy inicjatywy racjonalizatorskiej dąży się do sprecyzowania czynników środowiskowych bądź wzmagających twórczą aktywność wynalazczą, bądź też tłumiących ją.

Badania socjologiczne w polskim przemyśle są obecnie dokonywane przez kilka ośrodków (Warszawa, Łódź, Kraków, Katowice, Poznań). O ile prace badawcze prowadzone w ramach Polskiej Akademii Nauk mają charakter bardziej teoretyczny (dotyczą one mianowicie procesów kształtowania się klasy robotniczej i inteligencji pracującej na tle socjalistycznej industrializacji), to prace badawcze Pracowni Socjologicznej Centralnego Instytutu Ochrony Pracy mają cel bardziej użyteczny. Chodzi mianowicie o stworzenie naukowych podstaw dla działalności usługowej na rzecz przedsiębiorstw.

Stopniowo krystalizuje się u nas rola socjologa jako jednego z konsultantów przemysłowych — obok doradcy organizacyjnego, technologa, ekonomisty, psychologa i in. W każdym przedsiębiorstwie istnieje wiele problemów natury psychospołecznej, których prawidłowe rozwiązanie wymaga aktywnej pomocy właśnie socjologów względnie psychologów społecznych. Już sam proces postępu technicznego może dostarczyć w tym zakresie szeregu przekonujących przykładów. Każda innowacja zamąca przecież dotychczasowy układ stosunków międzyludzkich wśród załogi, stawia pracownikom nowe wymagania, zmusza do krystalizacji wzajemnych więzi na przesłankach odmiennych niż poprzednio. Prawidłowe wdrożenie danej innowacji do praktyki przedsiębiorstwa wymaga bardzo troskliwego liczenia się z jej aspektami psychospołecznymi. Stąd właśnie ważność badań socjologicznych w przemyśle m.in. ze względu na potrzeby postępu technicznego.

Wyniki badań Pracowni Socjologicznej CIOP będą sukcesywnie publikowane w miarę kończenia poszczególnych prac. W pierwszej kolejności przewidziane jest opublikowanie wspomnianej wyżej socjograficznej monografii jednej z fabryk warszawskich. Wyniki poszczególnych badań dotyczących postępu technicznego powinny być gotowe na początku 1961 roku.

Warszawa, w kwietniu 1960 r.

A. Matejko

SEMINARIUM URBANISTYCZNO-SOCJOLOGICZNE

Problem badań socjologicznych w Polsce coraz częściej wykracza poza ramy czysto akademickie w dziedzinie praktycznych powiązań i zastosowań. W pewnych wypadkach inicjatywa wychodzi przy tym z samych kręgów socjologicznych. W innych wypadkach rodzi się na zewnątrz, w środowiskach odczuwających potrzebę współpracy z socjologią w zakresie realizacji różnego rodzaju praktycznych społeczno-gospodarczych zadań. Wyrazem takiej właśnie potrzeby praktyczno-społecznej było seminarium poświęcone socjologii i planowaniu urbanistycznemu zorganizowane w Kazimierzu nad Wisłą w dniach 25—28 maja 1960 r. przez Komitet do Spraw Urbanistyki i Architektury oraz Instytut Urbanistyki i Architektury przy współdziałaniu Instytutu Budownictwa Mieszkaniowego i szeregu instytucji pokrewnych.

Seminarium zgromadziło 90 uczestników; obok gospodarzy, reprezentujących instytucje centralne, brali w nim udział liczni przedstawiciele regionalnych pracowni urbanistycznych oraz socjologowie z pięciu uniwersyteckich ośrodków: Warszawy, Krakowa, Łodzi, Wrocławia i Lublina, ponadto zaś dwaj goście zagraniczni: P. Chombart de Lauwe, dyrektor Groupe d'Ethnologie Sociale w C. N. R. S., i profesor S. Groenman z uniwersytetu w Utrechcie.

Seminarium nie stanowiło bynajmniej pierwszej próby zbliżenia urbanistyki polskiej do socjologii; było ono rezultatem początkowej fazy współdziałania realizowanego na drodze udziału